

Meesterwerk

Karel Franken

Eenheid, reflectie en
eeuwigdurende verandering

Eenheid, reflectie en eeuwigdurende verandering

Karel Franken

Alles is maakbaar, alles is bereikbaar. Geld genoeg, maak de juiste keuzes. Dat vraagt om de perfecte organisatie voor het perfecte resultaat.

Wat doen we? Professioneel en zorgvuldig documenten opstellen waarin we compleet zijn, alle relevante richtlijnen en regelgeving benoemen, binnen een taakstellend budget zodat alle wensen en eisen vooraf volledig in beeld zijn.

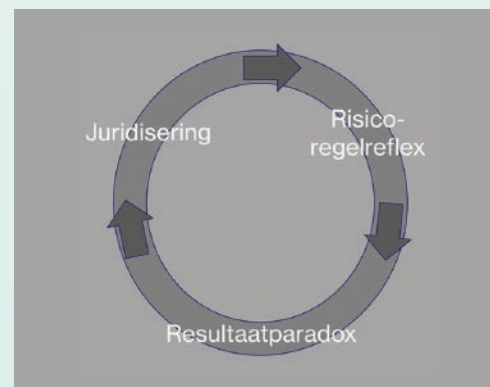
Wat brengt het? Tegenstrijdigheid, een traag proces, fragmentatie, complexiteit, het inschakelen van "superspecialisten" het afhechten van de risico's met juridische checks. Wie heeft in dit geheel nog het overzicht?

In grote projecten, zoals de renovatie van het Binnenhof in Den Haag of de aanleg van de Noord-Zuidlijn in Amsterdam, is deze contradictie duidelijk zichtbaar en wordt deze door velen erkend. Ook bij kleinere reguliere projecten, zoals het verduurzamen van monumentale gebouwen of complexen, speelt deze dynamiek een rol. In erfgoedprojecten, waar monumentenzorg en technische innovaties steeds vaker hand in hand zouden moeten gaan, zien we deze effecten versterkt. Vanuit monumentenzorg wordt er gestreefd naar behoud en authenticiteit, vanuit het verduurzamen wordt er gestreefd naar technische innovatie om de gebouwen duurzamer (energie-efficiënter) of comfortabeler te maken. Die botsende belangen worden versterkt doordat specialisten tegenstrijdige adviezen geven die slechts een fragment van de opgave omvatten. Het transformeren of verduurzamen van een bestaand gebouw of monument vraagt om een holistische

benadering en een integrale afweging. In de praktijk, bij de uitwerking van de plannen, treffen we vaak een traject aan met misverstanden, obstakels en frustraties. Steeds meer specialisatie en fragmentatie van kennis. Steeds meer deeladviezen die niet op elkaar aansluiten of onverenigbaar lijken. Waar wordt deze ontwikkeling door veroorzaakt?

Oorzaken

Drie mechanismen dragen in belangrijke mate bij aan deze ontwikkeling en ze versterken elkaar in zekere zin.

Na de brand in café 't Hemeltje in Volendam werd niet alleen een reeks strengere veiligheidsvoorschriften ingevoerd, maar ook verscherpte controles en een verhoogde aansprakelijkheid voor eigenaren. Het resultaat: meer regels, meer bureaucratie, en meer controles. De zogenaamde 'risico-regelreflex' is een term geïntroduceerd door de Nederlandse hoogleraar Prof. dr. Paul 't Hart van de Universiteit Utrecht. Hij beschrijft deze reflex als de neiging om bij elke fout of misstand nieuwe, vaak nog specialistischere regels en procedures te ontwikkelen, in een poging toekomstige risico's volledig uit te sluiten. Ironisch genoeg leidt deze aanpak vaak tot het tegenovergestelde effect: een steeds grotere complexiteit die verdere specialisatie vereist. Elke nieuwe regel roept nieuwe vragen en verantwoordelijkheden op, wat niet alleen processen vertraagt, maar ook de focus verschuift van het oplossen van problemen naar het naleven van regels.

De drang om alles volledig, compleet en risicovrij vast te leggen, verandert van een hulpmiddel in een obstakel. Dit fenomeen heb ik omschreven als de 'resultaatparadox':

hoe meer we proberen om elk detail te beheersen, hoe verder we verwijderd raken van het daadwerkelijke doel. Deze paradox wordt gevoed door de illusie dat alles maakbaar en te organiseren is. Dit idee wordt versterkt door ons hoge welvaartsniveau en het geloof in een maakbare samenleving. Deze overtuiging leidt ertoe dat we proberen onzekerheden volledig uit te sluiten, wat resulteert in overmatige complexiteit en bureaucratie. In plaats van ons te richten op pragmatische oplossingen en gezamenlijke doelen, verliezen we ons in het najagen van een schijnbare perfectie die onbereikbaar blijft.

In een cultuur van risicomijding wordt aansprakelijkheid vaak belangrijker geacht dan het gezamenlijke doel. Elk deeladvies is er steeds vaker ook op gericht om zichzelf juridisch in te dekken, wat leidt tot adviezen die elkaar tegenspreken of beperkingen opleggen. Deze aanpak versterkt conflicterende eisen en maakt het moeilijk om tot een geïntegreerd resultaat te komen. Het indekken tegen risico's en het afdekken van aansprakelijkheden krijgen meer prioriteit dan het nemen van verantwoordelijkheid of het aandragen van constructieve oplossingen. Adviespartijen hebben hierdoor soms zelfs een belang bij het opstellen van 'tegenstrijdige' eisen om hun positie juridisch te beschermen. In deze context wordt frequent juridisch toetsen gezien als een vorm van zorgvuldigheid. Maar in werkelijkheid verschuift de focus steeds verder van samenwerking en het bereiken van een gezamenlijk doel naar het minimaliseren van risico's. Dit leidt niet alleen tot vertragingen en inefficiëntie, maar ook tot een gebrek aan vertrouwen en verbinding tussen betrokken partijen. Wat kunnen we hieraan doen?

Terug naar de basis

Dat brengt me terug bij de titel van dit essay. Eeuwenoude universele wetmatigheden helpen ons om focus te blijven houden.

Eenheid: Fragmentatie is een illusie. Alles is verbonden en maakt deel uit van een groter geheel. Elke stap die we zetten, elke beweging die we maken, brengt een reactie teweeg bij anderen en veroorzaakt verandering. Dit onderliggende principe benadrukt de wederzijdse afhankelijkheid van onze acties en bevordert empathie, verantwoordelijkheid en het bewustzijn van de impact die we op elkaar hebben. Het besef van deze verbondenheid staat centraal in veel spirituele tradities, waarin eenheid een fundamenteel concept is. Eenheid nodigt ons uit om verder te kijken dan afzonderlijke delen en ons bewust te worden van de samenhang en het grotere geheel waarin we allemaal een rol spelen.

Reflectie: Wat we zien en hoe we naar de wereld kijken, onthult hoe we zelf denken en welke innerlijke overtuigingen we koesteren. Deze spiegeling of reflectie biedt ons unieke inzichten en wijst ons de weg naar oplossingen en gezamenlijke participatie. Als mens zijn we sociale wezens die onze kracht vinden in samenwerking

en interactie. Dit staat haaks op een individualistische kijk, waarin zelfvertrouwen vaak wordt gepositioneerd als het vermogen om zonder de ander te kunnen. Integendeel: het is juist in verbinding met anderen dat we ons volle potentieel bereiken.

Eeuwigdurende verandering: Dan de ultieme geruststelling want verandering is de enige constante, zoals ook Heraclitus en het boeddhisme benadrukken. Wat vandaag van het allergrootste belang is, kan morgen een totaal andere prioriteit krijgen. Vasthouden aan het onveranderlijke leidt tot stagnatie. De wet van eeuwigdurende verandering werkt als een krachtige tegenbeweging tegen risicomijdend, fragmentarisch gedrag en bevordert integraal samenwerken. Door verandering te omarmen als constante factor, worden professionals aangespoord om flexibel, open en adaptief te zijn. Hierdoor ontstaat ruimte voor interdisciplinaire samenwerking en duurzame oplossingen die zich kunnen aanpassen aan toekomstige ontwikkelingen. In plaats van vast te houden aan zekerheid en controle, ontstaat een cultuur waarin onzekerheid en verandering worden gezien als kansen voor groei en innovatie een houding die essentieel is voor integrale en toekomstgerichte besluitvorming.

Oproep

Ik pleit ervoor om in opleidingen, bijscholingen, symposia en seminars aandacht te schenken aan het herontdekken en ontwikkelen van vaardigheden die geworteld zijn in deze eeuwenoude wijsheden. Deze vaardigheden zijn gericht op het bevorderen van integraal vakmanschap, participatief inzicht en onzekerheidsbekwaamheid.

Integraal vakmanschap: Stimuleren van integrale expertise waarin de mens, de technische specialisaties en de financiële consequenties consequent met elkaar in verband worden gebracht. Vakmanschap waarbij specialisten en adviseurs verder (moeten) kijken dan alleen hun eigen discipline.

Participatief inzicht: Interesse in de ander, vraagt om een actieve maar ook kwetsbare houding en om betrokkenheid en het erkennen dat iedereen binnen en buiten een projectteam waardevolle bijdragen levert vanuit verschillende perspectieven

Onzekerheidsbekwaam: Verwijst naar het vermogen om comfortabel om te gaan met onzekerheid en verandering, zonder direct terug te grijpen op controlemechanismen of rigide procedures. Onzekerheid als kracht in plaats van als zwakte. Alles is immers in eenheid verbonden.

Samen vormen deze vaardigheden een krachtig alternatief voor de vruchteloze drang naar onbereikbare perfectie. Ze bieden een fundament voor een werkwijze die niet alleen effectiever, maar ook zinvoller is. Hou van het vak. Hou van de mensen. Durf verantwoordelijkheid te nemen, zonder dat verantwoordelijkheid een last wordt